

Familie MATHIJSSSEN – HAMERS

Kraamzorg

Bert van Asten en Kees van Kempen

Kraamzorg

Kindersterfte

Het gezin van Graard Mathijssen (1827-1888) en Johanna Verhoeven (1827-1905) telde tien kinderen, waarvan er vijf op jonge leeftijd overleden en er vijf opgroeiden. Het oudste kind Cornelia werd maar drie maanden oud, het derde kind Cornelis tien maanden, het vierde kind Cornelia tien jaar. Het vijfde kind Adriana overleed op haar 21ste en het negende kind Anna Maria werd tien maanden oud. Het gezin van hun zoon Joan Mathijssen (1865-1941) en Mijntje Moonen (1864-1952) telde negen kinderen waarvan er drie jong overleden, het oudste kind Gerardus werd vier jaar oud en de 2-jarige Christina en de 3-jarige Hendrikus overleden op respectievelijk 8 december en 10 december 1907 bij een uitbraak van mazelen.

Velen kennen wel deze situaties in de eigen familie of van horen zeggen. Adriaan Klijn, de opa van boswachter Jan Klijn, trouwde in 1871 Cornelia Kemmeren. Op 1 februari 1879 overleed hun vierde kind, acht maanden oud. De dag erop beviel Cornelia van een doodgeboren kind en overleed zichzelf in het kraambed. Adriaan verloor in twee dagen zijn vrouw en twee kinderen.

Het echtpaar Peer Heijmans en Jans Verhoeven kreeg in 1918 hun eerste dochtertje Johanna Elisabeth. De jaren daarna (1920, 1921, 1922 en 1924) moest Peer vier keer een doodgeboren kind aangeven. Tot overmaat van ramp overleed op Sinterklaasavond van het jaar 1927 hun enige dochter op negenjarige leeftijd. In hun gezin werd later een kind opgenomen. Als een eigen dochter is Henny Heijmann een van hen geworden.

Jan Verschuren (1883-1943) en Johanna van Diessen (1888-1953) hebben twee jongens grootgebracht. Oudste zoon Jos is geboren in 1922, jongste zoon Wim in 1933. Daartussenin was er elf keer een miskraam of een doodgeboren kind, waarvan er vier als doodgeboren kind staan ingeschreven bij de burgerlijke stand. In het gezin van de opa en oma van Wim Verschuren zijn drie van de negen kinderen doodgeboren of binnen een paar maanden overleden. In de stamboom Verschuren is kindersterfte over vele generaties een probleem. In het Udenhoutse gezin Verschuren – Scholtze waren er in de periode van 1867 tot 1881 zes kinderen waarvan vijf doodgeboren of overleden voor hun derde levensjaar. In het Loon op Zandse gezin Verschuren – van Schendel zijn er in de periode van 1854 tot 1868 veertien kinderen waarvan twaalf doodgeboren of voor hun derde levensjaar overleden. “Te mogen leven is iets speciaals”, zei Wim Verschuren later, “ik mocht blijven leven”.

Een op de vijf kinderen stierf in het eerste levensjaar

Het Centraal Bureau voor de Statistiek hield de cijfers bij. Gemiddeld in Nederland stierven er in het jaar 1900 op elke honderd levendgeborenen 14,8 in hun eerste levensjaar. In Noord-Brabant was dat sterftcijfer het hoogst: 19,4 of een op de vijf levendgeborenen. Honderdtwintig jaar later heb je de neiging te zeggen dat kindersterfte er gewoon bij hoorde, maar het verdriet zal in de gezinnen toch immens zijn geweest. Als een kind stierf voordat het was gedoopt was de ellende nog wat groter. Want een ongedoopt kind mocht niet worden begraven op de gewijde grond van het kerkhof. Voor de ongedoopten was op het kerkhof een apart hoekje ingericht. De koster kwam thuis het lijkje ophalen, in een schoenendoos, en begroef het op het speciale stukje grond.

Niet voorbereid op zwangerschap

Het is goed om te realiseren dat het gezin uit de negentiende eeuw heel andere opvattingen huldigde over leven, ziekte en dood. Ieder was vertrouwd met de mensen-verslindende cholera-epidemieën; iedere ouder wist dat enkele van hun kinderen zouden sterven en dat de overblijvenden zouden zijn getekend door ziekten en slepende kwalen.

Vroeger waren vrouwen slecht voorbereid op zwangerschap. "Ik hoefde bij mijn moeder niet aan te komen met vragen over seks of kinderen krijgen". Nog in 1947 schreef een priester een boekje "Verloofd, getrouwd, 'n kind", maar de zwangerschap en de bevalling sloeg hij over. De vroedvrouw was natuurlijk een vertrouwenspersoon, maar vrouwen bezochten haar vaak pas als ze zeven maanden zwanger waren. Tot 1920 kregen pas bevallen moeders steun van een baker, een vrouw met veel baby-ervaring. Een baker was niet opgeleid maar handelde uit ervaring. Een van de eerste opleidingen tot kraamzorg was internaat De Lange Akker in Berkel-Enschot.

Van ziektes die zich konden voordoen rondom de zwangerschap was sowieso al weinig of helemaal geen kennis voorhanden. Van zwangerschapsvergiftiging, rhesuspositief of -negatief of risico's van hoge bloeddruk had men nooit gehoord, laat staan dat dat ook nog te beïnvloeden zou zijn. Maar ook de impact van bacteriën en bijvoorbeeld het gebruik van vervuild water was onbekend. Het woord hygiëne was onbekend. Als doodsoorzaak bij een overleden kind stonden vaak verschijnselen als hersenvliesontsteking, darmaandoeningen, tuberculose, verwaarlozing en uitputting, paedatrofie (gebrekkige groei en lichaamszwakte) en niet te vergeten geslachtsziekten als syfilis.

De eerste artsen die studie deden naar kindersterfte legden de nadruk op de hygiëne. En juist de baker zou later als geen ander het belang van hygiëne in praktijk kunnen brengen.

Een moedercursus

In Udenhout organiseerde de R.K. Vrouwenbond voor het eerst een moedercursus in de periode van 23 juni tot 28 juli 1922. Het was blijkbaar zo'n belangrijk nieuws dat pastoor Van Eijl er melding van maakte in zijn dagboek. De cursus werd gegeven door de huisarts, dokter Lobach. Er deden maar liefst 80 (aanstaande) moeders mee aan de cursus. Het jaar daarop werd de moedercursus herhaald.

Vroedvrouw

Drie jaar eerder al, op 15 januari 1919 was er in Udenhout een eerste vroedvrouw werkzaam, mejuffrouw Hendrikse. Ze werd betaald door huisarts Lobach.

In 1932 werd mejuffrouw Hendrikse opgevolgd door mejuffrouw Toos van der Sterren als vroedvrouw van Udenhout. De toen 22-jarige trad in dienst bij dokter Lobach. Toos van der Sterren kreeg al snel de toenaam 'De Ster', die zich vervoerde per motorfiets en die de ene sigaret met de andere opstak. Ze had de bijzondere gave om bij brandwonden pijn weg te nemen door 'te overlezen'. Bij haar afscheid in 1979 had zij er meer dan 8000 bevallingen op zitten. Zij is menigmaal onderscheiden. In 1972 werd ze onderscheiden met koninklijk goud. Twee jaar daarvoor was 'De Ster' onderscheiden met de eerste 'De Gouden Margriet' (naar het gelijknamige weekblad) en uitgeroepen tot vrouw van het jaar wegens onbaatzuchtigheid, hulpvaardigheid en naastenliefde.

De familienaam Mathijssen

De familienaam Mathijssen is een patroniem, afgeleid van de voornaam Mathijs. Het is bekend welke voorvader uit de familie Mathijssen zich voor het eerst Mathijssen is gaan noemen. Dat is de eind zeventiende eeuw geboren Peter Mathijs Geerts. Hij is zijn vaders voornaam als familienaam gaan gebruiken. Hij trouwde in 1702 met Jenneke Willem Claes Willem Verhoeven. Uit dit huwelijk stamt Seger Mathijssen, waarvan veel Mathijssens uit Oisterwijk en directe omgeving afstammen. De familie Mathijssen waarvan de kwartierstaat

in dit boek is opgenomen stamt af van Johannes Mathijssen, die in 1717 in Moergestel is geboren uit het tweede huwelijk van Peter Mathijssen.

In 1947 kwam de familienaam Mathijssen of Mathysen 981 keer voor in Nederland, waarvan 23 in Udenhout. In 2007 was dat aantal voor heel Nederland: 1605 keer.

De stamhuizen

Gerardus Mathijssen (1827-1888), geboren te Haaren, huwde met Johanna Verhoeven (1827-1905), geboren te Oisterwijk. Zij konden meteen na hun huwelijk in 1855 een boerderij pachten aan de Oude Bosschebaan 5, boerderij de Knijperij.

Van de tien kinderen zijn er vijf in het eerste levensjaar of op jeugdige leeftijd overleden. Ze hielden drie meisjes en twee jongens over. De drie meisjes gingen alle drie in het klooster.

Oudste zoon Adrianus (Joan) Mathijssen (1865-1941) huwde Wilhelmina Moonen (1864-1952) en kon gaan boeren in de boerderij van Vermeer aan de Schoorstraat 26. Daar zijn hun negen kinderen geboren, waarvan er drie op jeugdige leeftijd overleden (twee vanwege de uitbraak van mazelen in 1907). In 1925 verhuisde het gezin naar Loon op Zand, naar de Kloosterstraat 58.

Een van de kinderen is Gerardus Mathijssen (1903-1969), gehuwd met Diliaana Smits (1900-1988), die heeft geboerd op de boerderij Loonsehoek 2.

Jongste zoon Marinus (Marinuske) Mathijssen (1872-1943) huwde Cornelia Hamers (1873-1946) en boerde aanvankelijk op de ouderlijke boerderij, waar zij hun gezin hebben gekregen. Later is Marinus verhuisd naar een boerderij in de Kreitenmolenstraat (tegenover de Sportlaan rechts van de meubelzaak). De boerderij was aanvankelijk eigendom van de familie Pullens uit Elshout en later van de Udenhoutse familie Van de Voort. Van het gezin van Marinuske Mathijssen en Cornelia Hamers waren de twee oudste kinderen meisjes en alle andere kinderen jongens, die bijna allemaal in Udenhout bleven wonen, Geertje (van de Boerenbond), Joske (de melkboer), Wim, Ties en Christje (op de boerderij).

Familieverhalen

Klein van stuk

Veel Mathijssens zijn relatief wat klein qua lengte. Niet voor niets kennen we veel familieleden waarvan de voornaam in de verkleinvorm bekend is: Marinuske, Girtje, Groardje, Joske, Christje, etc. Graard Mathijssen (Haaren, 4 april 1827), gehuwd met Johanna Verhoeven, was zo klein dat hij werd afgekeurd voor militaire dienst met als reden: *Onder de maat en daarom finaal vrijgesteld.*

Bescheiden in ambitie

De familie zelf valt op dat hun overgrootvader en hun grootvaders altijd hebben geboerd, generaties lang meer dan honderd jaar goed hebben geboerd en honkvast waren, maar blijkbaar nooit de ambitie hebben gehad om een boerderij te kopen. Een beetje voorzichtig gedrag zit wel in de genen van de familie. Ze zijn trouw aan het Brabantse land, waar het leven goed is.

Oorlogsschade

De boerderij van de familie Mathijssen aan de Kreitenmolenstraat werd door de geallieerden in brand geschoten bij de Bevrijding in oktober 1944. De boerderij van Graard Mathijssen aan de Loonsehoek 2 raakte volledig vernietigd toen die op 14 januari 1945 werd geraakt door een V1. De boerderij van Jan Pijnenburg en Dina Mathijssen aan de Kloosterstraat 74 in Loon op Zand werd totaal verwoest toen op 8 februari 1945 een tank, volgeladen met landmijnen, ontplofte, nagenoeg voor de deur op de hoek met de Loonse Molenstraat.

Gebroken neus

Jan zoon van Joan Mathijssen van de Schoorstraat was lid van de Sint-Jozefcongregatie van pastoor Van Eijl. Ook zijn jongere broer Graard. Er was gelegenheid om te biljarten. Maar daarbij ontstond onenigheid toen iemand opmerkte dat Graard nog te jong was en niet mee mocht doen. Jan pikte dat niet en bezorgde de betreffende persoon een gebroken neus met de biljartstok. De pastoor trad op als bemiddelaar. Hij stelde voor dat beide kemphanen elkaar de hand moesten geven en hij vermaande Jan zich voortaan te gedragen.

Het paard weet de weg

Op een dag stuurde Jan Mathijssen, die boerde op de Hoge Raam in Helvoirt, zijn zoon Piet met paard en kar naar Loon op Zand. Hij zei: "Je komt er vanzelf, het paard weet de weg en ik volg straks met de fiets".

Pijnlijke kaartavond

Marinus en Graard Mathijssen uit Loon op Zand en Udenhout, twee broers van Jan Mathijssen uit Helvoirt, gingen over en weer bij elkaar kaarten. Op een van die avonden – het was koud – fietsten Marinus en Graard naar Helvoirt. Bij aankomst mopperde Graard wat, deed zijn schoenen uit en zette die bij de kachel. Niet getreurd, het kaarten kon beginnen. Tijdens het kaarten lukte het Jo, een zoon van Jan, om in één van de schoenen een propje papier te duwen. Na afloop van het kaarten trok Graard zijn schoenen weer aan en beide broers vertrokken, al fietsend, weer naar huis, richting Udenhout en Loon op Zand. Maar de voet van Graard ging steeds meer opspelen. Hij stapte van zijn fiets, trok zijn schoenen uit, deed die in zijn fietstas en fietste op zijn sokken naar huis. Of hij bij thuiskomst de prop in zijn schoenen gevonden heeft, is niet bekend. Hij heeft er in elk geval nooit iets van gezegd.

De stamreeks

- I. Mathijs Geerts
- II. Peter Mathijs Geerts x Cornelia van Iersel
- III. Johannes Mathijssen (Moergestel, 1717) x Maria van Iersel
- IV. Cornelis Mathijssen (Berkel, 1760) x Johanna Pasmans
- V. Woutherus Mathijssen (Moergestel, 1795) x Cornelia Dankers
- VI. Gerardus Mathijssen (Haaren, 1827) x Johanna Verhoeven
- VII. a) Adrianus Mathijssen (Udenhout, 1865) x Wilhelmina Moonen
b) Marinus Mathijssen (Udenhout, 1872) x Cornelia Hamers

Het gezin van Adrianus Mathijssen (Udenhout 1865, oudste zoon van Gerardus Mathijssen en Johanna Verhoeven) en Wilhelmina Moonen

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Gerardus	27 februari 1897 Udenhout		24 augustus 1901 Udenhout
2	Goverdina (Dien)	15 oktober 1898 Udenhout	Adrianus Pijnenburg	26 september 1990 Tilburg
3	Johannes (Jan)	12 augustus 1900 Udenhout	Elisabeth Bergmans	3 juni 1983 Udenhout
4	Jacoba (Koos)	16 september 1902 Udenhout	Johannes Mathijssen	11 december 1974 Tilburg
5	Gerardus (Graard)	23 oktober 1903 Udenhout	Diliana Smits	3 september 1969 Tilburg
6	Hendrikus	27 september 1904 Udenhout		10 december 1907 Udenhout
7	Christina	15 november 1905		8 december 1907

		Udenhout		Udenhout
8	Hendrikus (Harrie)	7 april 1908 Udenhout	Adriana Hamers	26 mei 1965 Kaatsheuvel
9	Marinus	13 februari 1911 Udenhout	Dina Rijnders	26 oktober 1986 Loon op Zand

Het gezin van Marinus Mathijssen (Udenhout 1872, jongste zoon van Gerardus Mathijssen en Johanna Verhoeven) en Cornelia Jacoba Hamers

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Anna (Anna)	27 februari 1906 Udenhout	Johannes Adrianus Scheffers	6 augustus 1979 Haaren
2	Hendrika Maria (Drika)	6 augustus 1907 Udenhout	Johannes Adrianus Pijnenburg	14 september 1995 Udenhout
3	Gerardus Wilhelmus (Geertje)	3 februari 1909 Udenhout	Johanna Maria van Beerendonk	7 december 1993 Tilburg
4	Petrus Marinus (Piet)	29 april 1910 Udenhout	Johanna Maria Francisca van Gemert	15 augustus 1968 Tilburg
5	Martinus Adrianus (Ties)	27 september 1911 Udenhout	Helena van der Bruggen	18 april 1986 Udenhout
6	Wilhelmus Josephus (Wim)	23 maart 1913 Udenhout	Adriana Wilhelmina Johanna van Diessen	29 mei 1964 Udenhout
7	Christianus Marinus (Christje)	8 juni 1914 Udenhout	Johanna Maria Wilhelmina van Diessen	7 juni 1970 Udenhout
8	Adrianus (Joske)	31 oktober 1915 Udenhout	Hendrika van Balkom	8 september 1981 Tilburg
9	Johannes (Jan)	20 mei 1917 Udenhout		24 november 1918 Udenhout Overleed aan de Spaanse griep.

Joske Mathijssen

Zijn kinderen herinneren hun vader als de melkboer van de route Zeshoevenstraat, Berkelseweg, dan terug naar de Van Heeswijkstraat, de Slimstraat vanaf de Van Heeswijkstraat tot het kruispunt, de Groenstraat inclusief 't Straotje en op het laatst ook enkele straten van de nieuwbouwwijk Achthoeven, in elk geval de Langenhof. Joske had op zijn route de vaste adressen om even koffie te drinken, onder andere bij de fraters. Een vrouwelijke klant rookte shag maar kon zelf geen shagje draaien. Dat deed Joske elke dag en hij kreeg dan ook een shagje voor zichzelf. Want zo kennen de mensen hem wel: altijd met een shagje in de mond. Voor Joske Mathijssen stond de tevreden klant boven alles. Hij zorgde ervoor dat hij elke dag op hetzelfde tijdstip bij de klant was, zodat de klant vast op hem kon rekenen. Als een klant niet thuis was, ging hij later op de dag nog even terug. En hij had thuis een voorraad. Mensen konden tot 's avonds laat nog langskomen voor een fles melk. Ook in de vakanties werkte hij door. Hij deed dan geen route, maar stond enkele ochtenden in de week met zijn wagen op de hoek van de Kreitenmolenstraat en de Sportlaan. Joske Mathijssen heeft nog veel jaren gewerkt met een paard voor de kar. Dat was het paard Frits, dat op stal stond bij broer Christje in de ouderlijke boerderij. Joske en zijn paard waren een trouwe eenheid en blind op elkaar ingespeeld. Als Joske aan het eind van de middag het paard op de Melkfabriek uitspande, liep het paard alleen naar de boerderij van Christje. Joske Mathijssen stopte in 1978 met zijn werk. Voortaan kwam de SRV-wagen in Udenhout.